

FINANSUTSKOTTETS UTLÅTANDE 5/2009 rd

Statsrådets innovationspolitiska redogörelse

Till ekonomiutskottet

INLEDNING

Remiss

Riksdagen sände den 15 oktober 2008 statsrådets innovationspolitiska redogörelse (SRR 5/2008 rd) till ekonomiutskottet för beredning och bestämde samtidigt att finansutskottet ska ge utlåtande i saken till ekonomiutskottet.

Sakkunniga

Kultur- och vetenskapsdelegationen har hört

- industriråd Petri Lehto, arbets- och näringsministeriet
- konsultativ tjänsteman Ilkka Turunen, undervisningsministeriet
- generalsekreterare Esko-Olavi Seppälä, forsknings- och innovationsrådet
- ordförande Ritva Laakso-Manninen, Rådet för yrkeshögskolornas rektorer ARENE rf
- ordförande Risto Laitinen, Professorsförbundet
- konsultativt vetenskapsråd Jarmo Laine, Finlands Akademi
- vice ordförande Pentti Juhala, Finska Uppfinnarnas Centralförbund rf
- ordförande Krista Varantola, Finlands Universitetsrektors råd

- direktör Riikka Heikinheimo, Tekes - utvecklingscentralen för teknologi och innovationer
- ordförande Ragna Rönholm, Forskarförbundet
- forskare Marjo Helander
- forskare Pirjo Pöllänen.

Arbets- och näringsdelegationen har hört

- kanslichef Erkki Virtanen, avdelningschef Petri Peltonen och industriråd Petri Lehto, arbets- och näringsministeriet
- direktör Timo Kekkonen, Finlands Näringsliv
- utredningschef Sirkka-Liisa Korppi-Tommola, Jyväskylän universitet
- forsknings- och utvecklingschef Lasse Jansson, Mellersta Österbottens yrkeshögskola
- överombudsman Mikko Kosonen och direktör Antti Hautamäki, Jubileumsfonden för Finlands självständighet Sitra
- överdirektör Martti af Heurlin, Tekes - utvecklingscentralen för teknologi och innovationer
- direktör Markku Markkula, Tekniska högskolan
- utvecklingsdirektör Petri Kalliokoski, VTT.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Motivering

Allmänt

Den innovationspolitiska redogörelsen är ett förändringsdokument där de viktigaste riktlinjerna för utveckling av Finlands innovationspolitik dras upp. Den koncentrerar sig på de förändringar och reformer som behövs för en samlad innovationspolitik och för att genomföra den i en öppen, global miljö. Innovationssystemet ska utvecklas utifrån fyra grundläggande val, dvs. innovationer i en gränslös värld, starkare efterfråge- och användarorientering, innovativa individer och grupper och systemiskhet, som avser ett tväradministrativt samlat grepp om utvecklingen.

Redogörelsen är mycket väl tajmad. Strategin har lagts upp i ett klart bättre ekonomiskt läge, men dess betydelse accentueras i det nuvarande läget då Finland måste bereda sig för en uppgång efter den ekonomiska krisen. Arbetstillfällena inom industrin minskar och gör en omvandling av näringsstrukturen till ett ofrånkomligt faktum som kräver målmedvetna insatser för att stärka vår näringsstruktur som uttryckligen bygger på kunskap och innovation.

Utskottet understryker att om vi vill ha framgång och räkna oss till de mest konkurrenskraftiga länderna i världen, måste vi se till att ligga i utvecklingens framkant inom vissa utvalda innovativa områden. Finland måste klara av att generera globalt betydelsefullt mervärde och attrahera kunniga personer och investerare. Finland måste också våga göra modiga val för att tillskansa sig en kunskapsbaserad konkurrensposition inom utvalda områden av vetenskap, konst, innovation och på dem baserad företagsamhet.

Redogörelsen ger en god grund för konkreta fortsatta åtgärder, anser utskottet. För reformerna spelar det också en viss roll att genomförandet av innovationsstrategin infaller vid samma tid som man ser över lagstiftningen om universitetet. Det betyder att vi kan mobilisera en sådana ny förändringskraft som tillåter oss att verkli-

gen utveckla utbildning, forskning, teknik och innovationer och förbättra Finlands konkurrenskraft, samhällsekonomi och produktivitet.

En övergripande innovationspolitik

Redogörelsen utgår från ett bredare innovationsbegrepp som i sig förenar en efterfråge- och användarorienterad syn och innovativa individer och grupper. Kunskap och kompetens som är av värde för innovation genereras på många olika sätt och av olika aktörer. Användbar kunskap och kompetens kan uppstå i forskarsamhällen, men den övergripande uppfattningen om vad som är innovation lyfter fram enskilda personers, företags, offentliga aktörers och användargrupperns roll som drivkrafter för kunskap och kompetens vid sidan av den akademiska forskningsvärlden.

Det centrala begreppet i en övergripande innovationspolitik är systemiskhet, som avser en fullständig förnyelse och omstrukturering av systemen. För att innovationspolitiken ska kunna sägas vara övergripande krävs det att alla politikområden förnyas, att sektorsgränserna blir lägre och att samarbetet intensifieras. Det förutsätter i sin tur starkare förändringsledarskap.

En innovation är i grunden en kreativ lösning på människors behov och kan bestå inte bara av ny teknik utan också av ett nytt användningssätt eller en ny tjänst. Så är biblioteket, barnrådgivningen, bankkortet och NMT-telefonen innovationer av sin tid och exempel på ett systemiskt tillnärmningssätt.

Enligt redogörelsen är också konsten och naturen viktiga källor till upplevelser och nya idéer. Konst, kultur och kreativitet är över lag viktiga för att skapa villkor och innehåll för innovationer. Utskottet understryker att kreativitetsfrämjande åtgärder bidrar till en bred utveckling av innovativiteten och att kreativitet och kunskap är ett villkor för det finländska välfärdsamhällets fortlevnad. Redogörelsen ger ändå inte mycket för den innovationspotential som finns i konst och kultur och behoven av att ut-

veckla dem. Det viktigaste är att utbildningen och forskningen utvecklas tillsammans som ett sätt att förbättra Finlands konkurrenskraft, öka välfärden och stärka kulturen, kreativiteten och bildningen.

En framgångsrik kunskapsbaserad innovationspolitik kräver att vi bryr oss om både kunliga personer och en kreativ innovationsmiljö. Innovationsmiljöerna bör vara så öppna som möjligt för att underlätta uppkomsten av innovationer som utgår från användarnas behov.

Vidare gäller det att se till att det finns ett fungerande samarbete mellan dels universitet, yrkeshögskolor och forskningsinstitut, dels yrkesutbildningen och arbetsmarknadens aktörer, för innovationer uppstår allt oftare i nätverk under intensiv växelverkan mellan forskning och utveckling och praktisk produktions- och serviceverksamhet. Enligt utskottet är det också viktigt att främja växelverkan mellan universiteten och det övriga samhället för att förbättra de regionala innovations- och företagsmiljöerna, m.a.o. stärka universitetens tredje uppgift och dess innehåll.

Utom att systemen behöver ses över behöver också de förmedlande organisationerna bli effektivare på att hjälpa innovationer ut på marknaden och för att skapa en marknad för innovativa lösningar. Likaså är det nödvändigt med konceptutveckling inom affärsverksamhet för att nya innovationer snabbt ska fås ut på den inhemska och utländska marknaden. För ett mer efterfrågeorienterat och användartillvänt koncept behövs det över lag bättre balans mellan produktutveckling och användare och utveckling av tjänsterna tillsammans med företagen.

Det är viktigt att se om kompetensen på områden som redan tidigare varit starka. Samtidigt måste kunskap och kompetens nyttiggöras bättre och nya kunskapsområden med framgångspotential tas fram. Man måste också tänka i nya banor för att i tid identifiera förändringstrender i samhället och de möjligheter de eventuellt öppnar upp. För att innovationspolitiken ska lyckas krävs det starkare beredskapskompetens.

Utskottet påpekar att det till exempel inom bio- och nanoteknik hela tiden genereras kun-

skap och resultat som öppnar för betydelsefulla nya tillämpningar och förnyelse av gamla funktioner. Också klimattekniken har en enorm tillväxtpotential.

Innovationens roll måste målmedvetet förstärkas i offentlig sektor. Med hänsyn till den åldrande befolkningen och det ökade behovet av tjänster är det viktigt med fler innovationer inte minst inom välfärdstjänster.

Det finns också en stor potential i bättre data- och kommunikationsteknik. Under de senaste åren har det gjorts en lång rad undersökningar om och planer för hur tekniken ska kunna utnyttjas och avsevärda ekonomiska resurser har lagts ner på att utveckla branschen. Men planerna har inte genomförts i alla delar och data- och kommunikationstekniken utnyttjas inte fullt ut på arbetsplatserna. Dessutom finns det fortfarande många system som inte är sinsemellan kompatibla. Vi måste bli bättre på att utnyttja den nya teknikens möjligheter. Också lagstiftningen behöver förbättras för att den inte ska bli ett hinder för att utnyttja informationen tväradministrativt.

Bättre miljöer för tillväxtföretag

Intresset för tillväxtföretagande är fortfarande ganska lamt i Finland. Företagen saknar ofta vilja och förmåga till tillväxt och bara en liten del av alla innovationer resulterar i nya tillväxtföretag. Och detta trots att Finland ligger i topp när det gäller att satsa på forskning och utveckling. Vi har problem framför allt med att omsätta innovationer i kommersiella produkter och få dem ut på marknaden.

Utskottet noterar med tillfredsställelse att en av riktlinjerna för utveckling i redogörelsen tar fasta på utveckling av miljön för tillväxtföretag. Genom att främja en bred innovationspolitik får vi också bättre möjligheter att ta fram nya instrument för att få fart på företagets tillväxt och internationalisering.

Utöver de åtgärder som nämns i redogörelsen noterar utskottet att det i och med lågkonjunkturen nu också finns god tillgång till utbildad och kompetent arbetskraft och att det i sin tur kan bidra till uppkomsten av nya tillväxtföretag.

För att främja tillväxtföretagande måste vi skyndsamt ta fram en modell som gynnar uppkomsten av företag för snabb tillväxt och internationalisering. För att främja tillväxtföretagandet måste vi förbättra offentliga och privata utbildnings- och utvecklingstjänster och satsa mera på regionala instrument för innovation och tillväxtföretagande.

Utskottet vill särskilt uppmärksamma att resurserna för bidrag till företagens internationalisering genomgående har varit mycket njugga. Ändå har bidragen visat sig vara ett effektivt och verkningsfullt sätt att stödja företag i deras internationalisering. Nu när den ekonomiska situationen har försämrats krävs det allt aktivare insatser av små och medelstora företag som vill ta sig ut på den internationella marknaden och då ökar också behovet av offentligt stöd.

Det gäller också att modigt gå med i internationella projekt och ta till sig innovationsströmningar som inte nödvändigtvis innebär någon direkt nytta för Finland, men som på sikt kan generera investeringar och arbetstillfällen i Finland.

En starkare kompetensbas

Finlands framgångar bygger på högkvalitativ undervisning, forskning och utveckling. Därför är det rätt att kompetensbasen prioriteras högst i innovationsstrategin. En bred egen kompetens gör det möjligt att ta emot kunskap och kompetens som uppkommit på annat håll och upptäcka nya möjligheter. Betydelsen av en bred kunskapsbas accentueras genom att innovationer ofta uppstår som nya kombinationer av olika kompetenser och överskrider gränserna mellan vetenskapsgrenar och verksamhetsområden.

Utskottet inskräper att kunskap baserad på högkvalitativ utbildning och forskning och en livskraftig kultur är den grund som det finländska samhället också i framtiden klarar sig på. Därför är det angeläget att trygga villkoren för utbildning, forskning och konst.

Redogörelsen ställer som mål att höja befolkningens utbildnings- och kunskapsnivå så att de närmar sig internationell toppnivå. En fortsatt

höjning av utbildningens standard och en säker kvalitet är ledstjärnan på alla utbildningsnivåer. För att stärka kompetensbasen bör utbildningssystemet i sin helhet utvecklas mot ökad internationellt konkurrenskraftig, bred och tvärdisciplinär kompetens och förnyelse och bästa möjliga utnyttjande av vår innovationskapacitet.

Utskottet vill att alla unga ska ha en chans att utveckla de egenskaper som gör dem starka. Alla är till exempel inte teoretiskt lagda utan snarare praktiskt inriktade. För att stärka den kreativitet som finns hos var och en är det viktigt att löftet i regeringsprogrammet om större satsning på färdighets- och konstämnen infrias.

Universiteten bygger upp och förstärker kompetensbasen och bildningen genom sin utbildning och forskning. De befinner sig i det offentliga forskningssystemets nav. Universiteten spelar en betydande roll för hur Finland klarar sig i den ökande globala konkurrensen. För att nämna konkreta aktuella insatser kommer reformen av universitetslagstiftningen att ge universiteten bättre möjligheter att höja undervisningens och forskningens standard och effektivitet och att stärka kreativa och innovativa forsknings- och inlärningsmiljöer.

Primärforskningen spelar en central roll för att generera ny kunskap, kompetens och innovationer. Med tanke på innovationssystemets funktion är det absolut centralt att det finns kompetens som bygger på primärforskning och att finansieringen är i skick.

Utskottet lyfter också fram yrkeshögskolornas roll som pådrivare av regionala innovationer, förmedlare av praktiska tillämpningar av innovationer och samarbetspartner och aktörer för innovativa företag och sammanslutningar. Innovationer uppkommer ofta som ett resultat av tillämpad forskning och då är det viktigt att yrkeshögskolorna i högre grad är med om att främja uppkomsten av innovationer och förmedlingen av dem till användare.

Utskottet värnar om välbefinnande och utveckling på arbetsplatserna. Det behövs snabba åtgärder för att förvandla arbetsplatser till goda inlärningsmiljöer, för inläring i arbetet har kommit att spela en allt större roll. Som fram-

hålls i redogörelsen är arbetstagarnas och arbetsenheternas entusiasm, engagemang och arbetsglädje avgörande för deras topprestationer.

I samband med utfrågningen av sakkunniga kom det fram att produktutvecklare och forskare i Finland gör på nytt sådant som redan har publicerats. Över 80 procent av all teknisk kunskap i världen kan endast läsas i patentpublikationer, inte någon annanstans. Det måste ses som en brist att universiteten och yrkeshögskolorna inte ger officiell utbildning inom området uppfinningar.

Forskningsfinansiering

I sitt program utfäster sig regeringen att öka den offentliga finansieringen av forskning och utveckling så att målet att höja den offentliga och privata FoU-finansieringen till fyra procent av bnp uppnås fram till 2011. Den offentliga sektorns andel bör vara omkring 30 procent. Enligt programmet ska den offentliga forsknings-, utvecklings- och innovationsfinansieringen inriktas framför allt på tjänstesektorn, små och medelstora företag och nationellt erkända starkheter. Finansieringen fördelas enligt lika kriterier i hela landet.

År 2008 utgjorde Finlands FoU-satsningar 3,4 procent av bnp. Statistikcentralen publicerade den 19 februari 2009 en statistik som visar att den totala FoU-finansieringen uppgår till 1,9 miljarder euro i budgeten för 2009. Den ökar med 102 miljoner euro mot året innan, då den nominella ökningen var 5,7 procent. Den reella tillväxten uppskattas till 2 procent. Medlen för forskning och utveckling utgör en lika stor andel av statens totala utgifter utan statsskulden som 2008, alltså 4,4 procent. Den offentliga FoU-finansieringen stiger till 1,02 procent av bnp.

Enligt redogörelsen ska det i samband med rambeslutet våren 2009 bestämmas om tilläggsfinansieringen under de sista åren av regeringsperioden. Det är nödvändigt att nå målet i regeringsprogrammet inte minst i den nuvarande ekonomiska situationen, där företagen och den of-

fentliga förvaltningen tillsammans måste skapa villkor för Finlands framgång i den globala konkurrensen. Det är viktigt att vi inte ger avkall på målen i regeringsprogrammet utan att vi genom beslut om extra finansiering höjer forskningsfinansieringen närmare 4 procent av bnp.

Till slut

Den innovationspolitiska redogörelsen till riksdagen är den första i sitt slag. Utskottet är tillfreds med att strategin har tagits upp till behandling i riksdagen och att de politiska beslutsfattarna därmed kan bedöma den. Det är motiverat att de innovationspolitiska riktlinjerna också i fortsättningen kan behandlas i riksdagen till exempel i form av en innovationspolitisk redogörelsen en gång per valperiod. På detta sätt kan man försäkra sig om riksdagens engagemang för de uppställda målen.

I framtiden gäller det att ta fram bättre lösningar för att nyttiggöra vetenskapliga kriterier på bästa möjliga sätt för att utveckla vår nationella innovationsmiljö. Vi måste också ta fram mätare som bäst beskriver den regionala och offentliga innovationsverksamheten. Det gäller också att bedöma om satsningarna på forskning och utveckling är rätt riktade.

Utskottet understryker avslutningsvis att de politiska riktlinjerna skyndsamt bör omsättas i praktiska åtgärder för att Finland ska kunna säkra sin position bland de mest konkurrenskraftiga länderna i världen också mitt under en ekonomisk brytningsperiod. Det är absolut centralt att satsa klart mer på framtidsorienterad och ny kreativ kunskap. Målmedvetna och systematiska insatser för att rikta resurserna på ett nytt sätt och fördela nya resurser så att de ger resultat kan betyda att innovationssystemet förstärks avsevärt och att vår internationella konkurrenskraft ökar.

Utlåtande

Finansutskottet föreslår

att ekonomiutskottet beaktar det som sägs ovan.

FiUU 5/2009 rd — SRR 5/2008 rd

Helsingfors den 20 mars 2009

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Hannes Manninen /cent
vordf. Kari Rajamäki /sd
medl. Christina Gestrin /sv
Pertti Hemmilä /saml (delvis)
Bjarne Kallis /kd
Kyösti Karjula /cent
Jari Koskinen /saml
Mikko Kuoppa /vänst
Reijo Laitinen /sd
Tuija Nurmi /saml (delvis)
Markku Rossi /cent
Matti Saarinen /sd

Minna Sirnö /vänst
Pia Viitanen /sd
ers. Esko Ahonen /cent (delvis)
Leena Harkimo /saml
Katri Komi /cent (delvis)
Lauri Kähkönen /sd (delvis)
Reijo Paajanen /saml
Aila Paloniemi /cent (delvis)
Eero Reijonen /cent (delvis)
Johanna Sumuvuori /gröna
Tuula Väättäin /sd (delvis).

Sekreterare var

utskottsråd Hellevi Ikävalko
utskottsråd Marjo Hakkila.